

RZESZOWSKI INFORMATOR KULTURALNY

WYDANIE SPECJALNE



**W NUMERZE:
IN THE ISSUE:**

Rzeszów jako ośrodek życia kulturalnego i naukowego	2
Rzeszów as a centre of cultural and scientific life	2
Folklor. Amatorski ruch artystyczny ..	4
Folklore. Amateurish artistic movement ..	4
Teatry	6
Theatres	6
Muzyka	8
Music	8
Plastyka	10
Fine arts	10
Muzea	12
Museums	12
Zabytki	14
Monuments	14

Na okładce: /On the cover:

I str. - Biblioteka w Muzeum - Zamku w Łanicu. Fot. J. Salamon, K. Zajączkowski.
 Page I - The Library in the Castle - Museum in Łanicut. Photo J. Salamon, K. Zajączkowski.
 IV str. - Barokowe organy o wspaniałym brzmieniu w bazylice oo. Bernardynów w Leżajsku.
 Fot. Archiwum oo. Bernardynów w Leżajsku.
 Page IV - Baroque Organs of marvellous sound in Basilica of Bernardine Monks in Leżajsk. Photo The Archives of Bernardine Monks in Leżajsk.

**RZESZOWSKI INFORMATOR KULTURALNY
NR 19 - WYDANIE SPECJALNE czerwiec-lipiec 1996**

CULTURAL GUIDE OF RZESZÓW No 19 - SPECIAL EDITION June - July 1996

WYDAWCA: /EDITOR:

Wydział Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego
 35-959 Rzeszów, ul. Grunwaldzka 15
 tel. (0-17) 627-347, 727-511 w. 1705,
 fax (0-17) 627-181

Opr. red./Editorial elaboration: Cecylia Soja
 Tłumaczenie / Translated by: Agencja Tłumaczeń

International Communications

Opr. wydaw., skład/Design and typeset: MITEL sc
 Druk / Printed by Techgraf

Autorami informacji są placówki kulturalne.
 The authors of information are the cultural establishments.

Nakład / Edition: 3 000

ISSN 1233-7102

mitel

Rzeszów jako ośrodek życia kulturalnego i naukowego

Rzeszów - miasto wojewódzkie w południowo-wschodniej części Polski, sponad 640-letnią historią, z ważną arterią komunikacyjną (trasa E-4) łączącą Zachód ze Wschodem, symbolizującą niejako otwarcie się na coraz szersze kontakty międzynarodowe. Utrzymuje je m.in. z Hamburgiem i Bielefeldem (Niemcy), Buffalo (USA), Klagenfurtem i Gratzen (Austria), Koszycami, Vranowem i Humennem (Słowacja), Nyireghaż (Węgry), Lwowem i Iwanofrankowskiem (Ukraina). W ostatnim okresie województwo rzeszowskie działa aktywnie w strukturach Euroregionu Karpackiego - z bliskimi terytorialnie województwami na Ukrainie, Słowacji i Węgrzech, nawiązało także kontakty gospodarczo-kulturalne z regionem Friuli - Venezia Giulia we Włoszech.

Powojennemu dynamicznemu rozwojowi Rzeszowa jako ośrodka miejskiego i przemysłowego towarzyszy jakże wymierny awans kulturowy. Powstaje tu prężny ośrodek oświatowy, naukowy i kulturalny, z cennymi inicjatywami i działaniami nie tylko na rzecz rozwoju Rzeszowa i województwa, ale także regionu Polski południowo-wschodniej.

Działają w Rzeszowie wyższe uczelnie: Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, obchodząca w bieżącym roku swoje 45-lecie; Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Filia Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Filia Akademii Rolniczej w Krakowie, powstaje pierwsza wyższa szkoła prywatna. Kształca ono łącznie ponad 20 tysięcy studentów, głównie dla potrzeb regionu Polski południowo-wschodniej. Na Politechnice Rzeszowskiej przypada znaczący w Polsce udział w kształceniu w ramach specjalności: lotnicze systemy sterowania i budowa konstrukcji lotniczych. Rzeszowskie uczelnie, szczególnie Politechnika i Wyższa Szkoła Pedagogiczna, prowadzą także szereg prac naukowo-badawczych przy współpracy ośrodków naukowych i wyższych uczelni słowackich (Bratysława, Koszyce), ukraińskich (Lwów, Debreczyn, Iwanofrankowsk, Kijów) i węgierskich (Nyireghaża), czynnie działają w strukturach stowarzyszeń uniwersyteckich i politechnik karpackich.

Należy nadmienić o zaawansowanych pracach organizacyjnych związanych z powołaniem w Rzeszowie, w oparciu o bazę istniejących tutaj uczelni - Uniwersytetu. Jego utworzenie stanowić będzie o wyżmiernej roli Rzeszowa jako ośrodka naukowego.

Na podkreślenie zasługuje także znacząca rola Rzeszowa jako ośrodka kulturalnego. Działają tutaj prężnie wojewódzkie instytucje kultury: Teatr im. Wandy Siemaszkowej z małą i dużą sceną, a także sceną na Zamku; Teatr Laiki i Aktora "Kacperek" z wieloma inscenacjami dla dzieci, młodzieży i dorosłych; Państwowa Filharmonia im. Artura Malawskiego z funkcjonalnym nowoczesnym obiektem i ciekawymi propozycjami koncertowymi, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie z cennymi zbiorami z zakresu etnografii, archeologii, historii i dziełami sztuki, w tym piękną kolekcją malarstwa zachodnioeuropejskiego z tzw. Galerii Dąmbskich; Muzeum-Zamek w Łanicu ze wspaniałymi ekspozycjami wnętrz, powozów, ikon; Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej ukazujące kulturę ludową Łasówianów i Rzeszowiaków - dwóch grup etnograficznych, wokalic Rzeszowa. Ważną rolę w upowszechnianiu książki i czytelnictwa spełnia Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna, a plastyki - Biuro Wystaw Artystycznych w Rzeszowie. Na szczególną uwagę

zasługuje działalność Wojewódzkiego Domu Kultury jako instytucji upowszechniającej wiele form amatorskiego ruchu artystycznego w zakresie muzyki, plastyki, żywego słowa, folkloru, fotografii i in.

Znaczące miejsce w polityce kulturalnej województwa odgrywa współpraca kulturalna promująca Rzeszów, województwo i region. W grupie tych działań na podkreślenie zasługują imprezy międzynarodowe: Dni Kultury Słowackiej, Biennale Plakatu Teatralnego, Biennale Sztuki Komputerowej, Festiwale Muzyczne w Łanicu, Leżajsku i Rzeszowie, Międzynarodowe Kursy Muzyczne im. Zenona Brzewskiego w Łanicu, międzynarodowe konferencje, sesje naukowe i spotkania organizowane przez Muzeum Okręgowe w Rzeszowie i Muzeum-Zamek w Łanicu.

Na uwagę zasługuje widoczna rola Rzeszowa jako ośrodka spotkań z Polonią i Polakami za granicą. Służby temu m.in. aktywna działalność Rzeszowskiego Oddziału Stowarzyszenia "Wspólnota Polska" oraz organizacja znaczących imprez: Światowego Festiwalu Polonijnego Zespołów Folklorystycznych, a także Spotkań Teatrów Polskich z Zagranicą.

Ważną funkcję informacyjną pełni regionalne media. Na uwagę zasługuje rola Rzeszowa jako ośrodka telewizji regionalnej (z jej programem miejskim oraz rozszerzającym się udziałem w czasie antenowym programu II Telewizji Polskiej) i redakcji radiowych. W Rzeszowie znajdują się także redakcje gazet codziennych: "Nowin" i "Gazety w Rzeszowie" - dodatku do "Gazety Wyborczej". Prezentują one na bieżąco ważniejsze formy działalności kulturalnej w Rzeszowie i regionie Polski południowo-wschodniej. Wydawane są 2 interesujące periodyki społeczno-kulturalne: "Fraza" i "Kamerton".

W rozwoju kulturalnym Rzeszowa i regionu nie sposób pominąć roli środowisk twórczych: licznego, znaczącego w kraju środowiska plastycznego, a także dziennikarskiego, muzycznego, aktorskiego, muzealników i historyków sztuki, bibliotekarzy i animatorów społecznego ruchu kulturalnego. Niektóre z tych działań i inicjatyw kulturalnych przedstawiamy Państwu bliżej na kolejnych kartach Informatora.

Z. Surowiec - faksimile



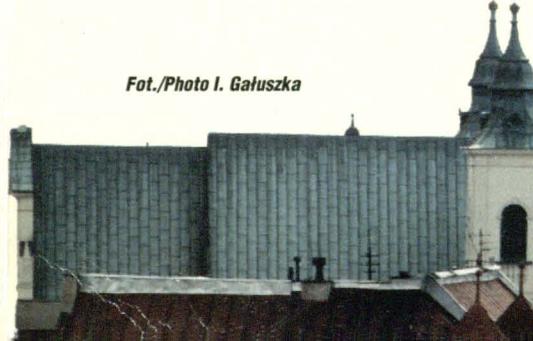
Kazimierz Surowiec - Wojewoda Rzeszowski
 The Voivode of Rzeszów



Fot./Photo I. Gałuszka



Fot./Photo I. Gałuszka



Rzeszów as a cultural and educational center

Rzeszów is a capital city of province situated in the south-east part of Poland with over six-hundred-and-forty-year-long history and an important artery of communication (rout E-4) which connects West and East and symbolizes our coming open to the broader and broader international contacts. Such contacts are held with Hamburg and Bielefeld (Germany), Buffalo (USA), Klagenfurt and Gratz (Austria), Koszyce, Vranovo and Humenne (Slovakia), Nyiregyhaza (Hungary), and Lvov and Ivanofrankovsk (Ukraine). Lately, the Rzeszów province has been actively operating in the structures of Euroregion of Karpaty with the territorially close provinces of Ukraine, Slovakia, and Hungary. It has also established economy and cultural contacts with the province of Friuli - Venezia Giulia in Italy.

The post-war, dynamic development of Rzeszów as an urban and industrial center is accompanied by a big cultural advance. There is coming to existence an energetic educational, academic, and cultural center with a number of valuable initiatives and operations with benefits not only for development of Rzeszów and the province but also for the whole region of south-east Poland.

In Rzeszów there are operating the following schools of higher learning: Ignacy Łukasiewicz Politechnical University of Rzeszów, Pedagogical University which this year is celebrating its 45 anniversary, the branch of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, the branch of the Academy of Agriculture in Kraków. There is also being created the first private school of higher learning. The above mentioned schools educate in general over twenty thousand students, answering especially the needs of the region of south-east Poland. The Politechnical University of Rzeszów plays especially big role in educating Polish students specializing in the aeroplanes steering systems and the structure of the aeroplanes constructions. Rzeszów universities, especially Politechnical University and Pedagogical University, also carry out a number of scholarly and research operations with the co-operation of scholarly centers and universities in Slovakia (Bratislava, Koszyce), in Ukraine (Lvov, Debreczyn, Ivanofrankovsk, Kiev), and in Hungary (Nyiregyhaza). They also operate in the structures of academic and Karpaty polytechnical universities associations.

One should mention advanced organizational operations referring to the plans of creating a University of Rzeszów based on the already existing schools. This university will be an evidence of a big role of Rzeszów as a scholarly center.

Accented should also be a significant role of Rzeszów as a cultural center. There are quite energetic provincial cultural institutions such as the Wanda Siemaszkowa Theater with a small and a big scenes as well as the scene in the Castle, The Theater of Puppet and Actor "Kacerek" with the numerous productions for children, teenagers, and adults. There are also: the Artur Malawski National Philharmony with the new, functional modern building and interesting concerts propositions, Regional Museum in Rzeszów with the valuable collections of ethnography, archaeology, history and arts disciplines such as a beautiful collection of Western European paintings from Dąbrowski Gallery; Museum-Castle in Łętownia with the great expositions of interiors, coaches, and icons; Museum of Folk Culture in Kolbuszowa showing the folk culture of Lasowiaks and Rzeszów people - two ethnographic groups living in the parts of Rzeszów region. A big role in popularizing books and reading is played by the Provincial and City Public Library and as far as the fine arts are considered the Bureau of Artistic Expositions in Rzeszów is very important. A special attention should be paid to the activities of the Provincial Club as an institution popularizing the numerous forms of the amateurish artistic movement in music, fine arts, words alive, folklore, photography, etc.

A significant place in the cultural policy of the province is taken by the cultural co-operation promoting Rzeszów, the province, and the region. Within those operations, accented should be such international events as Days of Slovakian Culture, Theater Poster Biennale, Computer Arts Biennale, Musical Festivals in Łętownia, Leżajsk and Rzeszów, the Zenon Brzezinski International Music Courses in Łętownia, international conferences, academic sessions and meetings organized by the Regional Museum in Rzeszów and Museum-Castle in Łętownia.

A special attention should also be paid to a visible role of Rzeszów as a center of the meetings of Polish colonies and Poles abroad. In order to achieve that, the Rzeszów Department of the "Współnota Polska" Association has been created. There are also organized numerous significant events such as World Polish Folk Groups Festival as well as Foreign Polish Theaters Meetings.

An important information function is carried by regional mass media. Especially important is the role of Rzeszów as a center of the regional television along with its city program and an enlarged participation in the broadcasting time of the II program of Polish Television and radio



Z inauguracji nowego roku akademickiego w rzeszowskiej WSP

From the inauguration of a new academic year in the Rzeszów WSP

Fot. Archiwum /photo from the Archives

stations. In Rzeszów there are also offices of daily newspapers such as "Nowiny" and "Gazeta w Rzeszowie", a supplement of "Gazeta Wyborcza". They currently present the most important forms of cultural activities in Rzeszów and the region of south-east Poland. There are published two interesting public-cultural periodicals: "Fraza" and "Kamerton".

When talking about the cultural development of Rzeszów and the region, one cannot forget the role played by the arts communities: big and significant fine arts environment as well as groups of journalists, musicians, actors, museum workers and historians of art, librarians and animators of the social cultural movement. Some of those activities and cultural initiatives will be presented to you in the further parts of the Guide.



W pracowni chemicznej Politechniki Rzeszowskiej
In chemical laboratory of the Rzeszów Technical University

Fot. /Photo M. Misiakiewicz



Folklor Amatorski ruch artystyczny

Południowo-wschodnia Polska, mimo szybko zmieniających się warunków życia, należy do regionów znanych z kultywowania tradycji kultury ludowej. Dawne historyczne podziały administracyjne, a także zróżnicowane warunki naturalne tego terenu były podstawowymi czynnikami kształtującym barwny i zaskakujący odmiennością obraz kultury ludowej Rzeszowszczyzny.

Podstawowymi wskaźnikami zróżnicowania etnograficznych trzech podstawowych grup etnograficznych, tj. Lasowiaków zamieszkujących tereny w widłach Wisły i Sanu, Rzeszowiaków - wsi w okolicach Rzeszowa, Łęćuta i Przeworska oraz Podgórzan - na obszarze Podkarpacia, są zachowane zabytki dawnej architektury wiejskiej oraz noszone do początków XX wieku, stroje. Typowe przykłady dawnego budownictwa wiejskiego Lasowiaków i Rzeszowiaków zgromadzono w skansenie w Kolbuszowej, a zachowana dzięki staraniom Towarzystwa Przyjaciół Markowej kompletna zagroda w tej wsi reprezentuje budownictwo wschodniej części Rzeszowiaków. Bogata kolekcja dawnych strojów ludowych Lasowiaków i Rzeszowiaków znajduje się w zbiorach Muzeum Etnograficznego im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie.

Jednym z najczęściej uprawianych rzemiosł wiejskich było garncarstwo, które przetrwało tu dłużej aniżeli w innych regionach kraju. Jeszcze przed kilkunastu lata w Medyni Głogowskiej i Zalesiu k. Łęćuta było czynnych blisko 100 warsztatów garncarskich, w których wykonywano różnego typu zdobione naczynia, zabawki i rzeźby w glinie. Garncarze w Zalesiu specjalizowali się w wykonywaniu ceramiki siwej, mającej wielowiekową historię na ziemiach polskich.

Proste formy mebli i różnego typu naczynia dławiane i klepkowe oraz - od początku XX wieku malowane zabawki drewniane, które sprzedawano na jarmarkach w Małopolsce, stanowiły o specyfice rzemiosł drzewnych rozwijających się na terenach zamieszkiwanych przez Lasowiaków.

Wyróżne cechy regionalne ma ludowa plastyka; rzeźba oraz malarstwo XIX-wiecznego ośrodka w Leżajsku. W licznych na Rzeszowszczyźnie kapliczkach a także zbiorach muzealnych zachowało się wiele znakomitych pod względem artystycznym rzeźb i obrazów przedstawiających Chrystusa, Matkę Boską i świętych - patronów różnych ludzkich spraw. Bogate tradycje miejscowej rzeźby ludowej podtrzymywało po II wojnie światowej wielu talentownych twórców, z najwybitniejszym Władysławem Chajcem z Kamienicy Górnzej.

W wielu wsiach jest praktykowany zwyczaj wielkanocnych straży pełnionych przy grobie Chrystusa przez młodych mężczyzn w kostiumach nawiązujących do historycznych mundurów wojskowych. Niezwykle widowiskowe są parady oddziałów straży grobowych urządzone w Wielką Niedzielę w pobliżu kościołów i późniejsze odwiedzanie domów z życzeniami świątecznymi.

W miejscowym folklorze przetrwało sporo archaicznych pieśni, związanych w przeszłości z obrzędami weselnymi, kolędnymi i dożynkowymi. W podaniach i legendach przechowyły się ślady najazdów tatarskich, epidemii i głódów nękających mieszkańców wsi. Folklor rzeszowski jest przekazywany młodemu pokoleniu głównie poprzez działalność licznych zespołów regionalnych, odtwarzających w postaci scenicznej dawne zwyczaje i obrzędy. Rzeszowski folklor taneczny i muzyczny jest także stale obecny w repertuarze najbardziej znanych zespołów folklorystycznych działających w kraju i w środowiskach polonijnych.

Znana od lat aktywność kulturalna mieszkańców województwa rzeszowskiego przejawia się szczególnie w działalności amatorskich zespołów artystycznych, która liczba, różnorodność i poziom pozwalają zaliczyć ten region do najprzehajniejszych pod tym względem w kraju.

Działu ta aktywnie ponad 350 zespołów amatorskich, skupionych wokół instytucji i placówek kultury, szkół, organizacji społecznych i parafii. Obok nich indywidualnie twórczość nieprofesjonalną uprawia wiele osób zajmujących się różnorodnymi dyscyplinami sztuki - głównie plastyką i rękoziemem artystycznym, a także fotografią, recytacją, śpiewem.

Pieczę nad amatorskim ruchem artystycznym i sztuką ludową sprawuje Wojewódzki dom Kultury w Rzeszowie. Jest on corocznie głównym organizatorem lub współorganizatorem ponad 30 przeglądów, konkursów i wystaw o zasięgu wojewódzkim, międzywojewódzkim i ogólnopolskim, prezentujących dorobek zespołów amatorskich i twórców indywidualnych reprezentujących wszystkie praktycznie dziedziny sztuki.

Z działań tych zrodziły się także wielkie imprezy o zasięgu krajowym i ogólnopolskim, m.in.: Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych, Spotkania Teatrów Polskich z Zagranicą, Dni Kultury Śląska, Ogólnopolskie Konkursy: Tradycyjnego Tańca Ludowego i Fotograficzny "Fotoofot", Ogólnopolska Wystawa Pedagogów Plastyk.

Parada Straży Grobowych "TURKI" w Grodzisku Dolnym
Parade of the Tomb Guards "TURKI" in Grodzisko Dolne
Fot. /Photo K. Ruszel



Kapliczka w Sieteszy
A chapel in Sietesza
Fot. /Photo K. Ruszel

Matka Boska Leżańska
The Leżajsk Holy Virgin
Fot. /Photo J. Stankiewicz



Chałupa z okolic Rzeszowa
A cottage from the Rzeszów region
Fot. /Photo K. Ruszel

Folklore

Amateurish artistic movement

South-eastern Poland, in spite of fast changing life conditions, represents regions known from cultivation of traditions of folk culture. Past historical administrative divisions as well as diverse natural conditions of that territory have been the basic factors forming colorful and surprisingly different picture of the folk culture of district of Rzeszów.

The basic indicators of the ethnographic differentiations of the three basic ethnographic groups are preserved relics of the former countryside architecture and clothes worn till the beginning of twentieth century. Those groups are: Lasowiaks living in the territories situated in the fork of rivers Wisła and San, Rzeszów people living in the villages around Rzeszów, Łanicut and Przeworsk, and Pogórze people living in the territory of Podkarpacie. Typical examples of the former countryside architecture of Lasowiaks' and Rzeszów people are gathered in the Skansen Museum in Kolbuszowa. Thanks to the efforts of Friends of Markowa Society, the preserved farm in that village represents farm in that village represents the architecture of the eastern part of Rzeszów people. The large collection of former folk clothes of Lasowiaks and Rzeszów people is placed among gatherings of the Fr. Kotula Ethnographic Museum in Rzeszów.

One of the most popular countryside crafts was pottery which survived here longer than in other regions of the country. Even just anywhere from ten to twenty years ago, there were almost one hundred pottery workshops in Medynia Głogowska and Zalesie by Łanicut, in which various dishes, toys, and argil sculpture were made. Potters in Zalesie specialized in grey ceramics with a many centuries-long history on Polish lands.

The simple forms of furniture, various types of gouged and hammered dishees, and painted since the beginning of the twentieth century wooden toys, which were sold during fairs in Małopolska, determined the character of wooden crafts developing in the territories occupied by Lasowiaks.

Clear regional characteristics are carried by folk fine arts; sculpture and painting of nineteenth-century center in Leżajsk. In the numerous on Rzeszów lands chapels and museum collections, there are many great sculptures and paintings visualizing Christ, Holly Mary and Saints - patrons of different people's interests. Various traditions of a local folk sculpture were, after second world war, maintained by many talented artists. The most outstanding of them was Władysław Chajec from Kamienica Góra.

In many villages there is a custom according to which young men dressed in costumes resembling historical military uniforms stand on guard at the Christ's tombstone. Especially spectacular are processions of tombstone guards divisions organized around churches on Easter Sunday followed by visiting households with Easter greetings.

In local folklore there have been preserved many archaic songs related to the past wedding, Christmas, and harvest-home ceremonies. As heard in legends and traditions, there have been preserved signs of Tatar invasions, epidemics, and hungers suffered by the villages residents. Rzeszów folklore is handed down to posterity mainly through the activities of numerous regional groups usually performing past traditions and customs on scene. Rzeszów dance and musical folklore also constantly exists in repertoire of the best known folk bands operating in the country and communities of Polish origin.

Known for years, cultural participation of the Rzeszów province residents can be seen mostly in the activity of amateurish artistic groups. Their number,

diversity, and level allow to enlist this region as the most energetic in that field in the country.

There are over 350 amateurish groups operating here. They are situated around cultural institutions, schools, and public organizations and parishes. Besides that, individual unprofessional creation is carried out by many persons engaged in various art disciplines as well as photography, recitation, and singing.

The institution that takes care about amateurish artistic movement and folk artis is **Provincial Club in Rzeszów**. It is the main annual organizer or coorganizer of over 30 reviews, competitions, and expositions with the provincial, inter provincial, and national reach. They present the work of amateurish groups and individual creators representing all the practical arts disciplines.

As a result of those activities, there have also come to life big events with a national and international reach such as *Polish Folk Groups World Festival*

Meetings of Foreign Polish Theaters, Days of Slovakian Culture, National Traditional Folk Dance Competition and of National Photography Competition "Fotoodlot", and National Fine Arts Educators' Exposition.



Studencki Zespół Pieśni i Tańca Politechniki Rzeszowskiej "Połoniny"
Students' Group of Song and Dance "Połoniny" of the Rzeszów Technical University
Fot. /Photo T. Budziński



Dziewczęca Orkiestra "Szalamaistek" Wojewódzkiego Domu Kultury w Rzeszowie
Girls' Group "Szalamaistki" of the Province Club in Rzeszów
Fot. Archiwum /Photo from the Archives



Światowy Festiwal Polonijnych Zespołów Folklorystycznych
Polish Folk Groups World Festival
Fot. /Photo J. Jerzykiewicz, J. Stankiewicz



Scena ze "Skowronka" J. Anouilh'a w Teatrze im. Wandy Siemaszkowej
The scene from the play "Skylark" by J. Anouilh in the Wanda Siemaszkowa Theater
Fot. /Photo J. Wojewoda

Na scenie Teatru im. Wandy Siemaszkowej "Niebezpieczne związki" Ch. Hamptona
On the scene of the Wanda Siemaszkowa Theater: "Dangerous Liaisons" by Ch. Hampton
Fot. /Photo J. Paszkowski



Rzeszowskie Spotkania Plenerowe; spektakl na dziedzińcu Zamku w Rzeszowie
The Rzeszów Outdoor Meetings; a production on the yard of the Castle in Rzeszów
Fot. /Photo J. Stankiewicz

Teatry

W pejzażu Rzeszowa i regionu ważną rolę kulturotwórczą pełnią teatry: Państwowy Teatr im. Wandy Siemaszkowej oraz Teatr Lalki i Aktora "Kacperek".

Państwowy Teatr im. Wandy Siemaszkowej - pierwszy profesjonalny teatr dramatyczny w Rzeszowie został założony w 1944 roku jako Teatr Narodowy. Pod kierownictwem wybitnej aktorki i reżyserki - **Wandy Siemaszkowej** debiutują na jego scenie tak znakomici artyści jak: **Kazimierz Dejmek, Adam Hanuszkiewicz, Ignacy Machowski**.

Siedziba Teatru mieści się w zabytkowym budynku Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół", w którym miało miejsce ważne, historyczne wydarzenie: w 1895 roku zostało założone Stronnictwo Ludowe, pierwsza w Polsce partia chłopska.

Dzień dzisiejszy Teatru, to praca prawie 100-osobowego zespołu techników, administracji, obsługi sceny, a w tym prawie 30-osobowego zespołu aktorów, wystawiającego w ciągu sezonu około 400 spektakli dla prawie 70 tys. widzów. Teatr dysponuje trzema scenami: "Dużą", "Kameralną" i "Na Zamku", na które przygotowuje 7-9 premier w sezonie.

Ze względu na fakt, iż Teatr rzeszowski jest jedynym teatrem dramatycznym działającym na terenie 4 województw, jego repertuar stara się uwzględniać gusty i potrzeby wielu grup społecznych, prowadząc ze swoją publicznością nieustający dialog. Wystawiana jest klasyka polska i obca, dramat współczesny oraz literatura dziecięca. Inszenując Szekspira, Moliera, Calderona, Dostojewskiego, Bulhakowa, Steinbecka, Wyspiańskiego czy Witkacęgo, teatr nie unika także komedii i farsy, np. Ayckebourne'a czy Frayna. Rzeszowski teatr realizuje trzy edycje festiwalowe: **Rzeszowskie Spotkania Teatralne**, o 35-letniej tradycji, **Rzeszowskie Spotkania Karnawałowe** oraz **Rzeszowskie Spotkania Plenerowe**.

Dzięki festiwalam przez deski rzeszowskie sceny przechodzą w każdym sezonie dziesiątki najwybitniejszych polskich aktorów grających w spektaklach wybitnych reżyserów z takich teatrów jak: Stary z Krakowa, Wybrzeże z Gdańską,

Współczesny, Ateneum czy Powszechny z Warszawy.

Rzeszowskim Spotkaniom Teatralnym towarzyszy co 2 lata **Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego**, zaś każdej premierze wystawa plastyczna w teatralnej **Galerii Foyer**, w której prezentowali swoje prace tak znakomici twórcy jak m.in.: Jerzy Nowosielski, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczko, Janusz Stanny czy Józef Wilkoń.

Osobną formą działalności Teatru jest praca edukacyjna, w której aktorzy rzeszowskiej sceny, poprzez programy teatralne dla dzieci i młodzieży, przygotowują od najmłodszych lat przyszłych widzów teatralnych. Współpraca teatru z instytucjami dobroczynnymi zaowocowała w ostatnich latach m.in. 4 wielkimi wystawami i aukcjami prac najwybitniejszych polskich malarzy, grafików, rzeźbiarzy i rysowników.

Teatr Lalki i Aktora "Kacperek" jest także jedyną państwową instytucją teatralną dla dzieci w regionie Polski południowo-wschodniej. Działa od 40 lat, pełniąc w dużym zakresie rolę teatru terenowego.

Wierny swej najmłodszej widowni, pozostaje przed wszystkim teatrem dla dzieci. Spektakle "Kacperka" reżyseruje i opracowuje plastycznie, muzycznie i ruchowo wielu wybitnych twórców.

Bogaty, kierowany do różnych grup wiekowych publiczności, jest też wybór literackich inspiracji przedstawień "Kacperka". W bieżącym repertuarze posiada wspaniałe spektakle odwołujące się do wielkiej dziecięcej klasyki (realizacje baśni Andersena: "Calineczka", "Krzesiwo", "Duży Klaus i Mały Klaus"), a także prezentacje autorskie.

Pomimo braku własnej sceny Teatr Lalki i Aktora "Kacperek" realizuje ambitny program artystyczny nieustannie podróżując. Nowe doświadczenia zdobywa występując na międzynarodowych festiwalach: w ostatnich latach w Bielsku-Białej i Gandawie.

W ostatnim okresie powstały także teatry prywatne: m.in. **Teatr "Jaruga"** i **"Scena Propozycji"**, uzupełniając ofertę teatrów państwowych.

Z Rzeszowa i regionu wywodzą się wybitni twórcy teatralni: **Tadeusz Kantor, Jerzy Grotowski, Józef Szajna**.



Theaters

In the landscape of Rzeszów and the region an important cultural role is played by the following theaters: Wanda Siemaszkowa State Theater and the Theater of Puppet and Actor "Kacperek".

The Wanda Siemaszkowa State Theater, the first professional dramatic theater in Rzeszów was established in 1944 as the National Theater. Under the management of the famous actress and director **Wanda Siemaszkowa**, on the scene of the theater have debuted such famous artist as **Kazimierz Dejmek, Adam Hanuszkiewicz, and Ignacy Machowski**.

The abode of the Theater is located in the monumental building of Gimnastic Association "Sokoł" in which an important, event took place; in 1895 there was established People's Party, the first peasant party in Poland.

The present of the Theater means the work of almost 100-person-large group of technicians, administration, scene staff, including almost 30-person-large team of actors performing during the season around 400 productions for almost 70 thousand spectators. The theater has at its disposal three scenes: "Big", "Chamber" and "In the Castle" on which it prepares 7-9 premieres during the season.

Concerning the fact that the Rzeszów Theater is the only dramatic theater functioning in the territory of four provinces, its repertoire tries to satisfy the tastes and needs of many community groups by carrying with its audience a continuous dialogue. There are performed Polish and foreign classics, contemporary drama, and children literature. Besides staging Shakespeare, Moliere, Calderone, Dostoyevski, Bulhakov, Steinbeck, Wyspiański, or Witkacy, the Theater also produces comedies and farces, i.e. plays by Ayckebourne or Frayn. The Rzeszów Theater realizes three festival editions: The **Rzeszów Theater Meetings** with a 35-year-long tradition, the **Rzeszów Carnival Meetings**, and the **Rzeszów Outdoor Meetings**.

Owing to festivals, on the Rzeszów scene, every season, there perform dozens of the most famous Polish actors playing in the productions directed by great directors from such theaters as The "Stary" Theater in Kraków, The "Wybrzeże" Theater in Gdańsk, the "Współczesny" Theater, The "Ateneum" Theater, or The "Powszechny" Theater in Warsaw.

The Rzeszów Theater Meetings are accompanied every two years by the **International Theater Poster Biennale**. Also, every premiere is accompanied by a fine arts exhibition in the theatrical **Foyer Gallery** in which there have presented their works such great artists as i.e. Jerzy Nowosielski, Edward Dwurnik, Andrzej Mleczko, Janusz Stanny, and Józef Wilkon.

Another form of the work of the Theater is an educational function according to which the actors of the Rzeszów scene, through theatrical programs for children and teenagers, prepare the future theatrical viewers from their earliest years. The co-operation of the Theater with philanthropic institutions has recently resulted in, among others, four big exhibitions and auctions of the work of the greatest Polish painters, graphic artists, sculptors, and illustrators.

The **Theater of Puppet and Actor "Kacperek"** is also the only state institution for children in the region of souteast Poland. It has been functioning for 40

years playing on the most part the role of a territory theater.

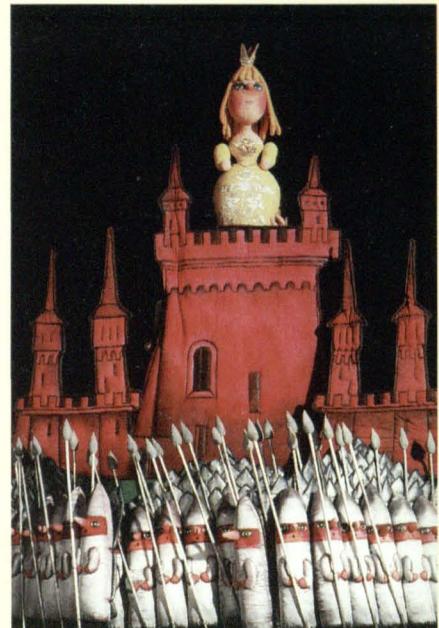
Loyal to its youngest audience, it continues to function mostly as a theater for children. The productions of "Kacperek" are directed and prepared artistically, musically, and motorially by many great artists.

The selection of literal inspirations for productions of "Kacperek" is wide and aimed at different age groups of the audience. In the recent repertoire, it has great productions referring to big children classics (realizations of Andersen's stories such as "Celineczka", "The Flint", "Big Claus and Little Claus") as well as author's presentations.

In spite of lack of its own scene, the Theater of Puppet and Actor "Kacperek" realizes an ambitious artistic program by continuous travelling. It gains new experiences by performing on international festivals; during last few years in Bielsko-Biała and Gdansk.

Recently, there have also been formed private theaters, i.e. the **Theater "Jaruga" adn "Scene of Propositions"** which complete the offer of the state theaters.

From Rzeszów and the region, there come famous theatrical artists such as **Tadeusz Kantor, Jerzy Grotowski, and Józef Szajna**.



"Czary mary i ..." w Teatrze Lalki i Aktora "Kacperek"
"Hocus Pocus and ..." in the Theater of Puppet and Actor "Kacperek"

Fot. /Photo I. Galuszka



"Jak zdobyć korzec złota..." w TLIA "Kacperek"
"Howto get a bushel of gold..." in the Theater of Puppet and Actor "Kacperek"

Fot. /Photo I. Galuszka



"Celineczka" w TLIA "Kacperek"
"Celineczka" in the Theater of Puppet and Actor
"Kacperek"

Fot. /Photo I. Galuszka

Muzyka

"Muzyki wszędzie, muzyki zawsze"
P. Verlaine

W Rzeszowie głównym, ale przecież nie jedynym ośrodkiem muzycznym jest Filharmonia im. Artura Malawskiego. Jej orkiestra ma za sobą 40-letnią historię, wypełnioną wieloma znaczącymi wydarzeniami artystycznymi. Występowała w ważnych ośrodkach muzycznych w Polsce i na festiwalach, m.in. Wratislavia Cantans, Festiwal Kultury Europejskiej w Krakowie, Muzyczny Festiwal w Łanicu, a także na tournee zagranicznych. Dokonała kilku nagrą dla radia i telewizji, nagrała 6 płyt dla wytwórni polskich i zagranicznych (m.in. amerykańskiej, włoskiej i koreańskiej), w tym Mozarta "Requiem" i "Messa di Gloria" Rossiniego (jest to drugie nagranie w historii światowej fonografii).

Obecnie dyrektorem naczelnym Filharmonii im. Maławskiego w Rzeszowie jest Wergiliusz Gołubek, szefem artystycznym doświadczony dyrygent Adam Natanek, który kontynuuje działalność swoich popredników - Janusza Ambrosa, Stanisława Michalika, Andrzeja Rozmarynowicza, Bogdana Olędzkiego i Józefa Radwana.

Filharmonia Rzeszowska od 35 lat jest organizatorem Muzycznego Festiwalu w przepięknych wnętrzach wzniesionej w XVII w. wspaniałej rezydencji Lubomirskich i Potockich, obecnie Muzeum-Zamku w Łanicu. Tu czarowali publiczność wielcy światowi wokaliści: Renata Scotto, Katia Ricciarelli, Paul Esswood, Teresa Zylis-Gara, Emma Kirkby, Stefania Toczyńska, Wiesław Ochman. Tu występowali wspaniali instrumentalisti: Bella Davidowicz, Konstanty Andrzej Kulka, Juan Martin, Krzysztof Jakowicz, Gary Karr, Grigorij Sokołow, Wanda Wiktorinska, Garrick Ohlsson, Adam Makowicz. Tu grały wspaniałe orkiestry kameralne: Jerzego Maksymiuka, Karola Teutscha, a także Virtuosi di Roma, Kwartet Wilanowski, Kwartet Sankt Petersburg, Academy of St. Martin in the Fields... A jest to lista nielicznych.

Codzienność Filharmonii to także: audycje umuzykalniające w przedszkolach i szkołach (ok. 500 w ciągu sezonu), recitale, koncerty kameralne; koncerty dla młodzieży szkolnej w czwartkowe

popołudnia, na których orkiestra i soliści wykonują specjalny program, a występuje też utalentowana młodzież ze szkół muzycznych; stały kontakt z chórami rzeszowskimi (*Cantores Resovienses, Chór Katedry Wychowania Muzycznego WSP w Rzeszowie, Chór Katedralny*), co owocuje występami w Filharmonii.

I wreszcie: codzienność Filharmonii - tę uroczystą - wyznaczają piątkowe wieczory symfoniczne, które ściągają wiernych miłośników, zapelniających niejednokrotnie ściśle, liczącą 800 miejsc, piękną i jedną z najlepszych akustycznie w Polsce salę, z której korzystają też na nagraniach znakomite wytwórnio światowe, m.in. EMI, Syntrix Records, nie licząc polskich.

Magnesem przyciągającym publiczność jest nie tylko atrakcyjny program, uwzględniający różnorodność gustów słuchaczy; nie tylko występy czołówki artystów z Polski, a często i świata; lecz także miła, przyjazna z obu stron estrady, atmosfera.

Bo "muzyka łagodzi obyczaje".

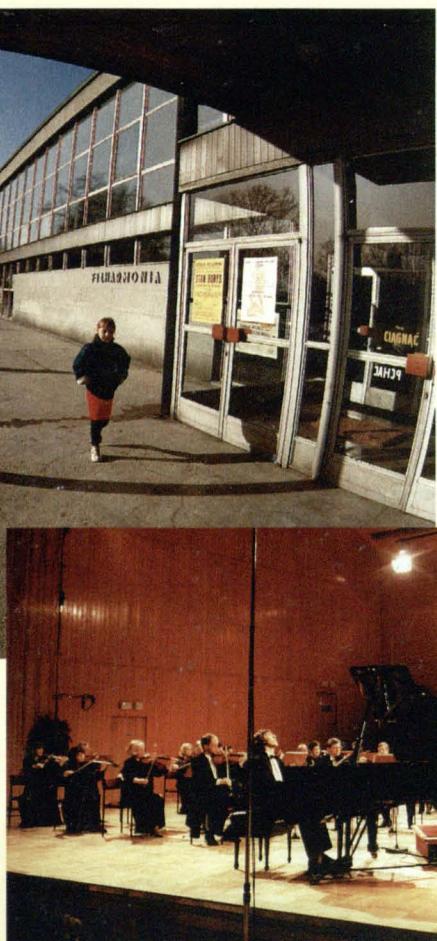
Z przyjemnością należy odnotować inne, równie znaczące w pejzażu miasta i regionu imprezy muzyczne mające miejsce w okresie letnim: Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Bazylice w Leżajsku słynący barokowymi organami (dyrektor Festiwalu - Robert Grudzień) oraz Festiwalem Muzycznym w Katedrze Rzeszowskiej (kierownictwo artystyczne - Marek Stański). A lipiec - to coroczne Międzynarodowe Kursy Muzyczne im. Zenona Brzewskiego w pięknej scenerii Zamku w Łanicu, z codziennymi popisami i koncertami (kierownictwo artystyczne Kursów - prof. Mirosław Ławrynowicz).

Z Rzeszowem związane są nazwiska znakomitych wirtuozów i kompozytorów: Adama Harasimowicza, Wojciecha Kilara i Stefana Marczyka.



Henryk Debich - wybitny dyrygent / an outstanding conductor
Fot. /Photo I. Gałuszka

Katia Ricciarelli - jedna z najwybitniejszych sopranistek świata - na Festiwalu Muzyki w Łanicu
Katia Ricciarelli - one of the most distinguished soprano singers in the world - at the Musical Festival in Łańcut
Fot. /Photo J. Zaremba



Rzeszowska Filharmonia /The Rzeszów Philharmonic
Fot. 1 /Photo 1 - I. Gałuszka
Fot. 2 /Photo 2 - A. Baranowski



Music

"Music everywhere, music always"

P. Verlaine

In Rzeszów, a major, but not the only, music center is the **Artur Malawski Philharmonic**. Its orchestra has forty-year-long history filled with many significant artistic events. It has performed at important music centers in Poland and festivals such as Wratislavia Cantans, European Culture Festival in Kraków, Music Festival in Łanicut. The orchestra has also been on foreign turnees in Czechoslovakia, Romania, Hungary, Russia, and France. It has made several recordings for radio and television, it has recorded 6 compact discs for Polish and foreign (i.e. American, Italian and Korean) producers. Among its recordings one can find Mozart's "Requiem" and Rossini's "Messa di Gloria" (it is the second recording in the history of world phonography).

Recently, the chief manager of the Artur Malawski Philharmonic in Rzeszów is **Wergiliusz Gołębek** and the artistic manager is the experienced conductor **Adam Nataneck** who is continuing the work of his predecessors - **Janusz Ambros, Stanisław Michalik, Andrzej Rozmarynowicz, Bogdan Olędzki, and Józef Radwan.**

The Rzeszów Philharmonic, for 35 years, has been an organizer of the **Music Festival** in the beautiful interiors of the great Lubomirski and Potocki residence built in XVII century, today called Museum-Castle in Łanicut.

There, the audience has been charmed by such great wide-world-known vocalists as Renata Scotto, Katia Ricciarelli, Paul Esswood, Teresa Żylis-Gara, Emma Kirkby, Stefania Toczyńska, and Wiesław Ochman. There has performed great instrumentalists: Bella Dawidowicz, Konstanty Andrzej Kulka, Juan Martin, Krzysztof Jakowicz, Gary Karr, Grigorij Sokołow, Wanda Wiłkomirska, Garrick Ohlsson, Adam Makowicz. There have also played great chamber orchestras led by Jerzy Maksymiuk and Karol Teutsch as well as groups such as Virtuosi di Roma, Wilanowski Quartet, Sankt Petersburg Quartet, Academy of St. Martin in the Fields... And these are just few of many.

The everyday work of the philharmonic includes also programs in kindergartens and schools cultivating the love of music (around 500 during the season), recitals, chamber concerts, concerts for school students on Thursday afternoons when the orchestra and soloists give special performances and the talented teenagers from music schools are invited to perform also. The philharmonic keeps also a

continuous contact with Rzeszów choirs (*Cantores Resovienses, Choir of Musical Education Department WSP in Rzeszów, Cathedral Choir*) which results in performances in Philharmonic.

Finally, the solemn events of the Philharmonic are symphonic Friday evenings which attract loyal music lovers who, very often, fill all the 800 seats in a beautiful and one of the best acoustically hall in Poland. This hall is used for recordings not only by Polish ones but also by such famous producers of the world as EMI and Syntrix Records.

The element attracting the audience is not only an alluring program recognizing the diversity of the listeners' tastes and performances of the major Polish and foreign artists but also a nice and friendly, from both sides of the concert hall, atmosphere.

Because "music softens morals".

One should also mention other, equally important in the city and region landscape, musical events held during summer season: International Festival of Organ and Chamber Music in Basilica in Leżajsk which is famous for the baroque organ (director of the Festival - **Robert Grudzień**) and the Musical Festival in Rzeszów Cathedral (artistic manager - **Marek Stański**). In July, there are annual Zenon Brzewski International Musical Courses in a beautiful scenery of the Castle in Łanicut with everyday performances and concerts (artistic manager of Courses - Prof. **Mirosław Ławrynowicz**).

With Rzeszów there are connected names of great virtuosos and composers such as **Adam Harasiewicz, Wojciech Kilar, and Stefan Marczyk**.



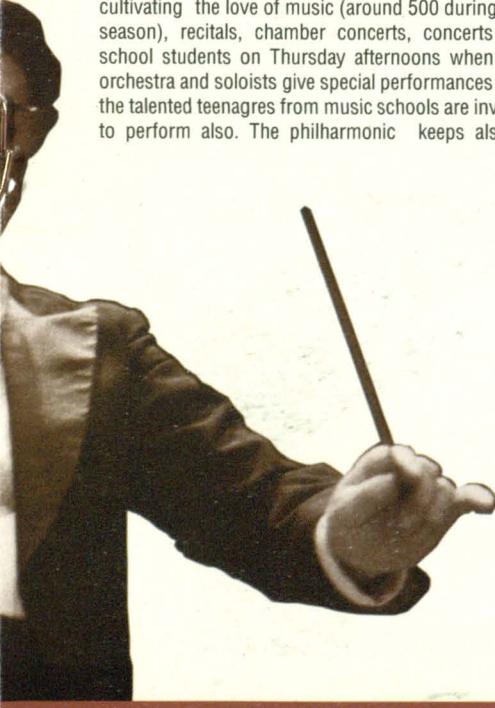
Jedną z sal koncertowych w Rzeszowie stała się Katedra Rzeszowska /The Rzeszów Cathedral has become one the concert hall in Rzeszów
Fot. /Photo I. Gałuszka



Wiesław Ochman na Festiwalu w Łanicucie
Wiesław Ochman at the Festival in Łanicut
Fot. /Photo W. Horyń



Migawki z tegorocznej edycji Festiwalu w Łanicucie:
-scena ze spektaklu muzycznego "W drodze"
-gra jedna z najlepszych orkiestr kameralnych na świecie: Academy of St. Martin in the Fields
Snapshots from the current year edition of the Festival in Łanicut:
-a scene from the musical spectacle "On the Way"
-a performance of one of the best chamber orchestras in the world - Academy of St. Martin in the Fields
Fot. /Photo A. Baranowski





Janina Ożog-Czarnowska - "Pokolenie" /Generation"



Anna Justyna Hubert - "Gdzieś ciemną nocą wiatr szumi, a ty znów chodzisz" /"Somewhere in the dark night the wind is blowing and you are walking again"

Stanisław Jachym - "Pejzaż z Wysokiej"
/A Landscape from Wysoka/
repr. B. Szczupaj

Sztuki plastyczne w Rzeszowie

Pośród różnorodnych działań kulturalnych w naszym mieście sztuki plastyczne są dziedziną kultury najbardziej powszechną w odbiorze. Choć Rzeszów jest miastem, w którym świadectwa ponad 600-letniej historii łatwiej znaleźć w archiwach niż na ulicach i placach jako dzieła kultury materialnej i sztuki, świadomość tradycji jest żywa w działaniach kulturalnych i artystycznych.

Sytuacja sztuk plastycznych w realiach rzeszowskich po roku 1944 niewiele się różniła od istniejącej w całym kraju. W tym bowiem okresie zaczęło się tutaj tworzyć środowisko plastyczne. Dopiero jednak po roku 1955 zaczęło przybierać formy zorganizowane. Powstał **Zarząd Okręgu Związku Polskich Artystów Plastyków**. W roku 1965 powstał **Dom Sztuki** w odremontowanej XVII-wiecznej synagodze, a **Biuro Wystaw Artystycznych** w nim działające stworzyło ramy organizacyjne dla regularnych prezentacji artystycznych. Od lat 50. można mówić o nawiązaniu kontaktu plastyki rzeszowskiej ze współczesną sztuką Polską.

Forma mecenatu państwowego miała swój wpływ zarówno na sytuację materialną artystów jak i na ich świadomość. Upraszczając, mecenat ten zapewniał stabilizację materialną, a w sferze świadomości utwierdzał w przekonaniu o równości dokonań artystycznych ogółu plastyków. Wynikało to ze specyficznego układu, w którym dyplom uczelni artystycznej był gwarancją profesjonalizmu działań artystycznych. W ten sposób utrwały się podział na sztukę profesjonalną i tą inną - nieprofesjonalną, też zresztą objętą mecenatem państwowym na wcale nie gorszych warunkach. To swoiste wartościowanie niewiele miało wspólnego z określaniem poziomu artystycznego.

Praca twórcza, działalność artystyczna rządzi się swoimi prawami niezależnymi od uwarunkowań prawnych czy organizacyjnych. Konfrontacja artystyczna pozwala wyłaniać dzieła najlepsze, ich twórcy zdobywają prestiż. To z Rzeszowa i regionu wywodzą się artyści o znanych w Europie nazwiskach: **Tadeusz Kantor, Józef Szajna, Zdzisław Beksiński**. W ciągu minionych ponad 50 lat prezentowali plastycy swoją sztukę w organizowanych przez Biuro Wystaw Artystycznych i związki twórcze systemie wystaw środowiskowych, krajowych i zagranicznych. Trwałym dorobkiem tego okresu jest instytucja plenerów, w których bezpłatnie mógł brać udział każdy artysta.

Rzeszowskie środowisko plastyczne liczyło od około 20 osób w latach 50. do około 200 aktualnie. W początkowym okresie byli to głównie absolwenci ASP w Krakowie, nieco później zaczęli przybywać absolwenci Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych we Wrocławiu; najmłodsze pokolenie, od drugiej połowy lat 80., to absolwenci Instytutu Wychowania Artystycznego w Lublinie. Są tutaj także pojedynczo absolwenci niemal wszystkich uczelni artystycznych w kraju.

Ma to oczywiście wpływ na wymiar artystyczny dokonań środowiska jako całości. Najbardziej chyba widoczne jest oddziaływanie polskiej odmiany postimpresjonizmu zwanej koloryzmem. Zresztą w większości działań artystycznych wyczuwa się dążność do uwolnienia sztuki od tradycyjnych jej ograniczeń jak przedstawieniowość, estetyzm. Niezależnie od nazw, jakie nadaje się indywidualnym działaniom, czy to obrazy z gatunku sztuki, metafizycznej czy symbolicznej, można w nich na ogół znać odniesienia do tradycyjnych tematów malarskich, takich jak pejzaż, martwa natura, akt itp. Kierunek poszukiwań artystycznych rzeszowskiego środowiska zawsze cechował spokój i zrównoważenie.

Działalność w dziedzinie plastyki nie da się ograniczyć do jednej tylko instytucji, nawet tak wyspecjalizowanej jak Biuro Wystaw Artystycznych. W ostatnich latach łączność ze światem zapewniały organizowane wspólnie z Teatrem im. Wandy Siemaszkowej **Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego** czy impreza taka jak **Computer Art Biennale** w 1995 roku, które wywarło duże poruszenie, zwłaszcza wśród młodzieży. Oddech wielkiego rynku sztuki daje się odczuć tu w Rzeszowie przez aukcje sztuki organizowane także przez Teatr; aukcje na cele charytatywne na schroniska dla nuboższych pod nazwą **"Bliźniemu swemu"**.

Od roku 1989 tworzy się rynek sztuki, który ma zastąpić mecenat państwa. Rządu nim prawa, których podstawa nie zawsze jest poziom artystyczny. Tu w Rzeszowie na razie jesteśmy na etapie przekonywania sponsorów, że popieranie sztuki, kultury w ogóle może być opłacalne. W każdym razie nastąpiło przewartościowanie pojęć - nie mówi się już, że są sprawy ważniejsze od sztuki, ale że od sztuki mogą być sprawy pilniejsze.

Julian Ataman



Fine arts in Rzeszów

Amongst various cultural activities in our city, fine arts is a discipline of the culture that is most widely received. Although Rzeszów is a city in which it is easier to find the evidence of over six-hundred-year-long history in archives than on the streets and squares as the works of materialistic culture and arts, the consciousness of tradition is alive in cultural and artistic activities.

The situation of fine arts in the Rzeszów reality after year 1944 was not much different from those existing in the whole country. The artistic community here started forming during that period. However, it was not until year 1995 that it existed as organized forms. There has come into life **Board of the District of Polish Fine Arts Artists Association**. In 1965, there came into being **House of Arts** in the renovated seventeen-century synagogue and the **Bureau of Artistic Expositions**, which operated in the House of Arts, created the structure boundaries or the regular artistic presentations. Since the 50s, one can talk about establishing contacts between Rzeszów fine arts and Polish contemporary arts.

The form of the national patronage has had an influence on both the material situation of artist and their consciousness. Simply saying, such patronage ensured the material stabilization and, as far as the consciousness sphere is considered, it established in them the conviction of equality of artistic achievements of the artistic body. It was a result of the specific arrangement in which a diploma of an arts university was a warrant of a professionalism of the artistic performance. That is how arts were divided into professional arts and unprofessional arts which was also under national patronage and under the same conditions. This characteristic evaluation did not have much in common with determining the artistic level.

The artistic activity is governed by its own laws independent of legal or organizational conditions. The artistic confrontation allows to find the best works and their authors acquire prestige. It is Rzeszów and the region form where artists known in Europe come: **Tadeusz Kantor, Józef Szajna, Zdzisław Beksiński**. During past 50 years the fine artists presented their works in the system of environmental, national, and foreign expositions organized by Bureaus of Artistic Expositions and creating unions. The permanent output from that period is an institution the outdoor expositions in which any artist could participate free of charge.

The Rzeszów fine arts community composed of around 20 persons in the 50s and that number has grown up to 200 today. In the beginning they were mainly graduates of ASP (Fine Arts Academy) in Krakow and later graduates of the Higher National School of Fine Arts started joining. The youngest generation, since the second half of 80s, were graduates of the Institute of Artistic Education in Lublin. Also, individual graduates of almost all arts universities in the country are considered.

Obviously, this has an influence on the artistic aspect of the achievements of the community as a whole. Most visible is the influence of Polish type of postimpressionism called colorism. Anyway, in most of the artistic activities, one can sense the tendency to deliver the arts from its traditional restrictions such as representation and aesthetics. Independently of names given to the individual activities and in spite of the paintings being metaphysical or symbolical arts, one can usually find in them references to the traditional painting topics such as landscape, still life,

act, etc. The direction of the artistic search of the Rzeszów community was always characterized by calmness and balance.

Activities in the field of fine arts cannot be limited to just one institution, even as specialized as the Bureau of Artistic Expositions. During a few last years, the contact with the world was provided by the events organized by the **Wanda Siemaszkowa Theater** such as **International Theater Poster Biennale or Computer Art Biennale** in 1995 which created a big sensation, especially among teenagers. The breath of big arts market can be felt here in Rzeszów through the **arts auctions** organized also by the Theater and charitable auctions for schelters for the poorest called "For your neighbour".



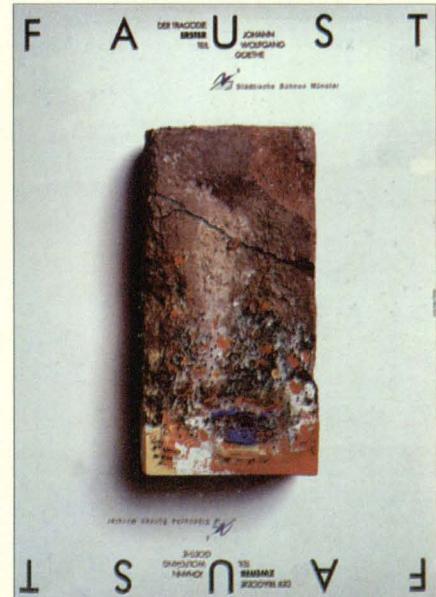
Irena Wojnicka - "Martwa natura jesienna" /Still Autumn Nature"



Adam Freud - "Lato" /"Summer"

Since the year 1989 there has been created the arts market which is to take the place of the national patronage. It is governed by the laws which are not always based on the Artistic level. Here, in Rzeszów, we are trying to persuade the sponsors that supporting arts and culture can be beneficial. Anyway, the terminology has been restated - one does not say anymore that there are more important things than arts, now one says that there are more urgent things.

Julian Ataman



Z Biennale Plakatu Teatralnego: Peter Krüll (Niemcy) - "Faust" /From the Theater Poster Biennale: Peter Krüll (Germany) - "Faust"



Muzeum-Zamek w Łanicu - Jadalnia nad Bramą
Museum- Castle in Łanicu - Dining Room
Fot. /Photo M. Kosić

Muzea

Muzea, będąc jednostkami ochrony dziedzictwa kulturowego, gromadzą, konserwują, przechowują i udostępniają szeroko rozumiane pamiątki przeszłości. Najbardziej widoczną stroną pracy muzealników są ekspozycje, stałe i czasowe, które można uważać za swoiste wizytówki poszczególnych placówek. Poświęcone są one różnym aspektom historii i kultury regionu, kraju czy też wybranym, szerszym problemom. Muzea prowadzą również akcje edukacyjne (lekcje muzealne, pokazy, prezentacje), naukowe i popularnonaukowe (koferencje, sympozja, wykłady, odczyty, badania i ekspedycje terenowe), organizują koncerty, festyny, spotkania. Wyniki badań, katalogi zbiorów, przewodniki i informatory są publikowane we własnych wydawnictwach.

Wiodącą rolę w tych działaniach pełnią muzea państwowie: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie wraz z Oddziałem Etnograficznym im. Franciszka Kotuli i Muzeum Biograficznym Juliana Przybosia w Gwoźnicy Górnnej, Muzeum-Zamek w Łanicu i Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej.

Muzeum Okręgowe istnieje już od ponad pół wieku; powstało w 1935 roku jako Muzeum Towarzystwa Regionalnego Ziemi Rzeszowskiej. Gromadzone systematycznie zbiory muzealiów należą do najciekawszych spośród muzeów okręgowych w Polsce, a z całą pewnością najbardziej wartościowe i najbogatsze ilościowo na terenie Małopolski (nie licząc wyspecjalizowanych muzeów krajobrazowych). Na zbiory te, o charakterze regionalnym, składają się: zabytki archeologiczne w liczbie ponad 190000 eksponatów, muzealia z zakresu historii miast i miasteczek małopolskich; zabytki sztuki: malarstwo, rzeźba, rzemiosło artystyczne będące świadectwem życia dworu galicyjskiego.

Muzeum posiada bogate archiwia (ikonograficzne, faktograficzne, rysunkowe) ze wszystkich wymienionych dziedzin. Posiada zbiory o szczególnej wartości naukowej, np. skarby z epoki brązu (XIV-XII w. p.n.e.), tzw. skarb ze Świlczy (V w.n.e.), kolekcję militariów, galerię malarstwa polskiego (XVII-XX w.) i zachodnioeuropejskiego (XVI-XIX w. - tzw. Galeria Dąmbskich) zaliczaną do czołówki polskich zbiorów malarstwa obcego. Wiele z posiadanych zbiory Muzeum prezentowało na wystawach ogólnopolskich i zagranicznych.

Swoją działalnością sięga poza granice kraju organizując międzynarodowe i ogólnopolskie konferencje i sympozja naukowe, wielokrotnie wyróżniane w konkursie resortowym na "najważniejsze wydarzenie roku".

Muzeum posiada także bogate zbiory galicjanów i resorianów, starodruków i literatury naukowej w bibliotece muzealnej liczącej ponad 40 tys. volumnów.

Szczególną rangę należy przypisać zbiorom etnograficznym, zwłaszcza z zakresu kultury materialnej i sztuki ludowej, zgromadzonych w muzeach w Kolbuszowej (w tym w parku Etnograficznym) i Rzeszowie. Świadczą one o bogactwie regionu.

W Muzeum Etnograficznym - Oddział Muzeum Okręgowego w Rzeszowie znajdują się szczególnie cenne zbiory dawnej rzeźby i malarstwa ludowego, a także strojów ludowych i haftów. Posiadane zbiory liczące ponad 10 tysięcy eksponatów wraz z materiałem archiwalnym stanowią cenne źródło do dziejów kultury ludowej. Muzeum patronuje **Franciszek Kotula** - zasłużony badacz kultury ludowej polski połudnowo-wschodniej, twórca muzeum w Rzeszowie.

Pobli ska Kolbuszowa zaprasza do **Muzeum Kultury Ludowej** - skansenu odtwarzającego tradycyjną zabudowę wsi Lasowiaków i Rzeszowiaków - grup etnograficznych zamieszkujących tereny dawnej Puszczy Sandomierskiej w widłach Wisły i Sanu oraz dorzecze dolnego Wisłoka. Na powierzchni 26 ha zgromadzono ponad 40 obiektów dużej i małej architektury wiejskiej. Obiekty te - tak wolno stojące jak i połączone w zagrody, otoczone najróżniejszymi płotkami, ogrodzkami i polami uprawnymi, w towarzystwie kapliczek przydrożnych - tworzą jako całość zabudowę dwóch wsi: lasowiackiej i rzeszowskiej.

Dużą rangę przedstawiają zbiory prezentujące dawną kulturę artystyczną. Najbardziej znane znajdują się w **Muzeum-Zamku w Łanicu**, gdzie można podziwiać wspaniałe wnętrza pałacowe dawnej siedziby magnackiej Pieleckich, Stadnickich, Lubomirskich i Potockich. Zamek otacza piękny (30 ha) park krajobrazowy, w którym znajduje się szereg pawilonów, m.in. Oranżeria, Ujeżdżalnia, Zamczek Romantyczny, a także budynki Stajni i Powozowni mieszczące jedyną w swoim rodzaju powozownię z kolekcją pojazdów konnych oraz akcesoriów powozowych. W jednym ze skrzydeł Stajni znajdują się zbiory sztuki cerkiewnej.

W zamku można zobaczyć duży zespół stylowych wnętrz mieszkalnych o bogatym wyposażeniu. Możemy podziwiać w nich zbiory sztuki starożytnej, kolekcje rzeźby nowożytnej (m.in. dzieło Antonio Canovy), bogaty zbiór malarstwa z obrazami malarzy polskich, włoskich, francuskich, flamandzkich, niemieckich i austriackich. Kolekcja grafiki obejmuje rycinę od XVI do k. XIX wieku. Bardzo liczny jest zbiór mebli, kolekcje zegarów, sreber, ceramiki, szkła i tkaniny. Również interesujący jest zbiór biblioteczny. Warto również zwiedzić położoną w sąsiedztwie Zamku Synagogę z 1761 r., z bardzo interesującym wystrojem wnętrza.

Na uwagę zasługują także niepastwowe placówki muzealne, w tym: zakładowe - **Muzeum Gorzelnicwa w Łanicu**, kościelne - **Muzeum Provincji oo. Bernardynów w Leżajsku**; samorządowe - **Muzeum Regionalne w Mielcu** oraz społeczne - **Społeczne Muzeum Ziemi Błażowskiej**, **Zagroda-Muzeum Towarzystwa Przyjaciół Markowej**, **Muzeum Towarzystwa Ziemi Sokołowskiej** w Sokołowie Małopolskim, **Społeczne Muzeum Regionalne w Strzyżowie** i w Tyczynie, **Muzeum Regionalne Towarzystwa Przyjaciół Zaczernia w Zaczerniu**. Wszystkie wymienione placówki prowadzą działalność na mierze swoich zbiorów i posiadanych możliwości, służąc idei "zapamiętywania przeszłości".



Refektorz w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie
Refectory in the Regional Museum in Rzeszów
Fot. /Photo I. Gałuszka



Muzeum oo. Bernardynów w Leżajsku
Museum of Bernardine Monks in
Leżajsk
Fot. /Photo J. Stankiewicz

Museums

Museums, as units defending cultural heritage, gather, maintain, store, and render accessible widely understood keepsakes of the past. The most visible aspects of museum employees' work are permanent and temporary expositions which can be considered as the characteristics of the specific institutions. They are devoted to various aspects of history and culture of the region, country, or other selected, broader problems. The museums also carry out educational programs (museum courses, shows, presentations) as well as scholarly and popularized scientific operations such as conferences, symposiums, lectures, readings, researches, and territorial expeditions. They also organize concerts, picnics, and meetings. The findings of the researches, collections catalogues, guides, and information booklets are published by the museums' own publishers.

The leading part in those actions take state museums such ad Regional Museum in Rzeszów along with the Franciszek Kotula Ethnographic Department and Julian Przybóś Biographical Museum in Gwoźnica Góra, Museum-Castle in Łanicut and Museum of Folk Culture in Kolbuszowa.

The Regional Museum has existed already for over half a century; it was established in 1935 as the Museum of Regional Association of the District of Rzeszów. Systematically gathered museum collections are the most interesting amongst regional museums in Poland and surely, they are most valuable and of greatest number in the territory of Little Poland (excluding specialized Kraków museums). In those collections, with a regional character, there are included archaeological relics containing over 190000 exhibits, museum pieces from the history of cities and Little Poland small cities; fine arts relics such as paintings, sculpture, artistic hand-crafts which are an evidence of life of Galician mansions.

The Musuem has also rich archives (iconographical, factographical, illustrative) from all the above mentioned fields. It possesses collections of a special scholarly value, i.e. treasures from the bronze age (XIV-XII century BC), so-called the treasure from Świłcza (V century BC), a collection of militaries, Polish paintings gallery (XVII-XX century) and Western Europe paintings gallery (XVI-XIX century), so-called Dąmbski Galery ranked in the forefront of Polish collections of foreign paintings. Many of the possessed collections, the Museum presented at all-Polish and foreign exhibitions.

The Museum expands its activities beyond the border of the country through organizing international and all-Polish conferences and scholarly symposiums which have been many times distinguished in the provincial competition for the most important event of the year.

The Museum has also rich collections of Galicians and Resovians, old prints and scholarly literature in a museum library possessing over 40 thousand volumes.

A special attention schould be paid to ethonographic collections, especially those concerning materialistic culture and folk art, which are gathered in museums in Kolbuszowa (in that Ethnographic Park) and in Rzeszów. They are an evidence of the wealth of the regional tradition.

In the Ethnographic Museum - Department of the Regional Museum in Rzeszów, there are especially valuable collections of old sculpture and folk paintings as well as folk clothes and embroideries. The possessed collections containing over ten thousand exhibits, along with archival materials, are a valuable source of the folk culture history. The Museum is

patronized by Franciszek Kotula, a meritorious researcher of south-east Polish folk culture and a creator of the museum in Rzeszów.

Neighbouring Kolbuszowa invites to the Museum of Folk Culture in Kolbuszowa - Skansen Museum reproducing the traditional architecture of villages of Lasowiaks and Rzeszów people - ethnographic groups living in the territories of former Sandomierski Forest located in the fork of rivers Wisła and San and in a drainage-basin of the Wisłok river. On the land of 26 ha, there have been gathered over 40 objects of big and small village architecture. Those objects, freely standing as well as those connected in farms, surrounded by different fences, gardens, and fields and accompanied by wayside chapels, create together an architecture of two villages: Lasowiacka village and Rzeszów village.

A big role is played by the collections presenting the former artistic culture. The best known of them are located in Museum-Castle in Łanicut where one can admire the great palace interiors of the old lordly abode of the Pilecki, Stadnicki, Lubomirski, and Potocki families.

The castle is surrounded by a beautiful (30 ha) landscape park in which there are several pavilions, among others The Orangery, The Manege, The Romantic Small Palace as well as the buildings of a barn and a coach room which contain one of a kind coach room - a collection of horse carriages and coach accessories. In one of the wings of the barn, there are collections of Church Slavic art.

In the Castle, one can see a big collection of stylish living interiors with a rich equipment. There, we can admire gatherings of the ancient art, a collection of modern sculpture (i.e. work of Antonio Canovy), and a rich collection of paintings of Polish, Italian, French, Flemish, German, and Austrian artists. The collection of graphic art contains illustrations from around XVI-XIX century. Quite big is a gathering of furniture and the collection of clocks, silver, ceramics, glass, and fabrics. Equally interesting is a library collection. It is also worth one's while to visit the Synagogue from 1761 with a very interesting interior decorations. It is located nearby the Castle.

The attention should be also paid to non-state museum institutions such as institutional museums, i.e. the Museum of Distilling of Alcohol in Łanicut. As far as church museums are considered, there is Museum of Province of Bernardine Monks in Leżajsk. There are also municipal museums such as Regional Museum in Mielec and public museums such as Public Museum of District of Blažowa, Farm-Museum of the Friends of

Markowa Society in Markowa, Museum of District of Sokołów Society in Sokołów Małopolski, Public Regional Museum in Strzyżów and Tyczyn, and Regional Museum of Friends of Zaczernie Society in Zaczernie. All the above mentioned institutions carry out the operations adequate to their collections and possibilities serving the idea of "remembering the past".



Rzeźby z Muzeum Etnograficznego w Rzeszowie
Sculptures from the Ethnographic Museum in Rzeszów
Fot. /Photo J. Świeca

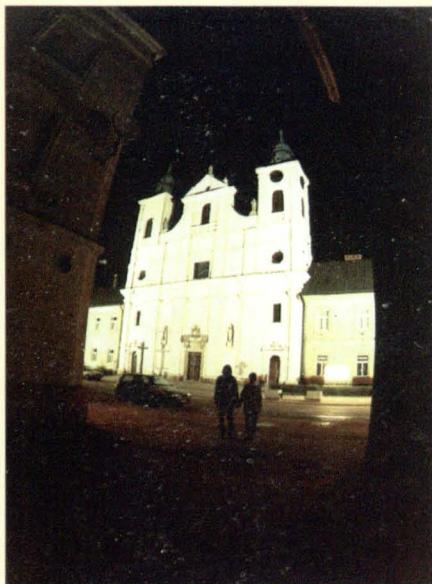


Zagroda-Muzeum w Markowej
Farm-Museum in Markowa
Fot. /Photo M. Wideryński



Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej
Museum of Folk Culture in Kolbuszowa
Fot. Archiwum, photo from the Archives

Rzeźba św. Floriana ze zbiorów Muzeum Etnograficznego w Rzeszowie
The Sculpture of St. Florian from the collection of the Ethnographic Museum in Rzeszów
Fot. /Photo J. Stankiewicz



Kościół popijarski w Rzeszowie
Piarists' Church in Rzeszów
Fot. /Photo I. Gałuszka.



Synagoga w Łanicu
The Synagogue in Łanicut
Fot. /Photo I. Gałuszka

Zabytki

Ponad 6.600 obiektów architektury i budownictwa, 21 zespołów urbanistycznych, 77 parków i ogrodów, 65 cmentarzy, przeszło 280.000 eksponatów w 3 muzeach państwowych i kilkanaście tysięcy w muzeach samorządowych, społecznych i prywatnych, 6.800 dzieł sztuki i rzemiosła artystycznego zgromadzonego w kościołach oraz kapliczkach przydrożnych - świadczy o bogactwie i różnorodności zabytków tegoż województwa.

Do najcenniejszych w kraju, odwiedzanych licznie przez turystów kompleksów zabytkowych należą **zespół zamkowy w Łanicu i zespół klasztorny Bernardynów w Leżajsku**.

Dawna rezydencja magnacka w Łanicu, obecnie jeden z największych zespołów muzealnych w Polsce, udostępnia bogato wyposażone wnętrza pałacu, kolekcje powozów konnych i ikon podkarpackich, rozległy park z egzotycznym drzewostanem oraz licznymi rzeźbami ogrodowymi i obiektyami małej architektury. Obiektem wyjątkowej wartości jest XVIII-wieczna synagoga z barwną polichromią wnętrz, włączona ostatnio, po wieloletnich pracach konserwatorskich, w kompleks muzealny.

Do atrakcji Łanicuta należy również zaliczyć Muzeum Gorzelnicztwa, dokumentujące historię dawnej Fabryki Rosolisów i Likierów Hr. Alfreda Potockiego.

Zespół klasztorny oo. Bernardynów w Leżajsku, XVII-wieczny, obwiedziony murami i basztami obronnymi - to miejsce pielgrzymek związanych z kultem obrazu Matki Boskiej Leżajskiej, wyróżniające się ilością zgromadzonych w bazylice i klasztorze dzieł sztuki, wśród których do najcenniejszych należą jedne z największych w kraju - kilkutronowe, bogato rzeźbione barokowe organy. W klasztorze mieści się jedyne w Polsce Muzeum Prowincji Bernardynów

z eksponatami pochodzący m.in. z opuszczonej klasztorów bernardynskich, znajdujących się na terenie byłego Związku Radzieckiego.

Po gruntownym remoncie i konserwacji jest już renesansowy, przebudowany w XIX w. w stylu neogotyku angielskiego **zamek Reyów w Przecławiu**, po Łanicu największy w województwie obiekt architektury monumentalnej o oryginalnym wystrój wnętrz z motywami patriotycznymi.

Do miast najbardziej zasobnych w wartościowe obiekty zabytkowe należy **Rzeszów**, z zamkiem i pałacykiem Letnim Lubomirskich, gotyczną farą, barokowymi kościołami i starówką poddawaną od kilkunastu lat rewitalizacji.

Spośród wielu obiektów sakralnych do szczególnie cennych należą 20 drewnianych kościołów, z których najstarsze liczą ponad 500 lat.

Tradycyjną, drewianą architekturę wsi regionu Rzeszowiaków, Lasowiaków i Pogórzan można poznąć zwiedzając m.in. skansen w Kolbuszowej, Muzeum-Zagrodę w Markowej, Muzeum-Zagrodę w Gwoźnicy Górnjej, dom poety ludowego Jana Raka w Husowie, prywatną izbę muzealną Eugeniusza Wilusza w Godowej. Ponadto bogate zbiorzy etnograficzne z całego regionu z unikalnymi rzeźbami ludowymi udostępnia Oddział Muzeum Okręgowego im. Franciszka Kotuli w Rzeszowie.

Zbigniew Jucha

Zamek w Łanicu
The Castle in Łanicut
Fot. /Photo J. Ambrozowicz



Monuments

Over 6600 objects of architecture, 21 urban complexes, 77 parks and gardens, 65 cemeteries, over 280000 exhibits in 3 state museums and anywhere from ten to twenty thousand of them in municipal, public, and private museums, 6800 art works and artistic craft works gathered in churches and wayside chapels are the evidence of the wealth and diversity of the relics of this province.

The most valuable in the country and often visited by tourists are the following monumental complexes: **Castle complex in Łanicut and monastic complex of Bernardine Monks in Leżajsk.**

The former lordly residence in Łanicut, now one of the largest museum complexes in Poland, renders accessible richly furnished interiors of the palace, collection of horse coaches and Podkarpacie icons, big park with exotic trees, numerous garden sculpture, and objects of a little architecture. Especially valuable object is XVIII-century synagogue with a colourful interior polychromy recently included into museum complex after many years of preservation works.

In the Łanicut attractions one should also include Museum of Distilling of Alcohol documenting the history of the former Rosolisy and Liqueur Plant of count Alfred Potocki.

The XVIII-century monastic complex of Bernardine Monks in Leżajsk surrounded with walls and turrets is a destination of many pilgrimages related to the cultivation of the painting of Holy Mary of Leżajsk. That place is distinguishable by the number of art works gathered in basilica and monastery. Amongst those works the most valuable is one of the largest in the country, several-stem, richly sculptured, baroque organ. In the monastery there is located the only in Poland Museum of Bernardine Province with the exhibits coming from abandoned Bernardine monasteries located in the territory of the former Soviet Union.

The renaissance Reys' Castle in Przecław, rebuilt in XIX century in the style of English neogothic is already after a major renovation and maintenance. It is the largest in province, after the one in Łanicut, object of monumental architecture with an original interior decoration with patriotic themes.

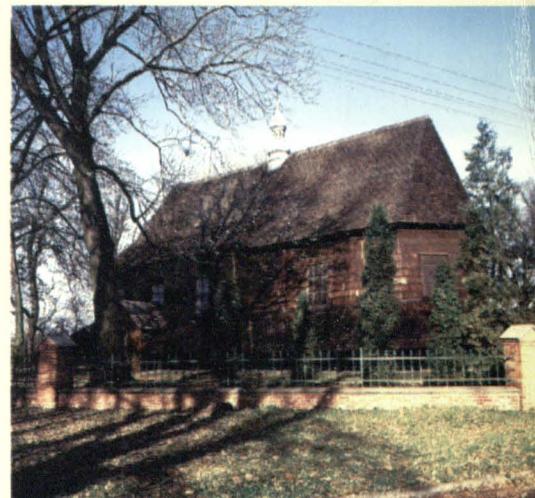
Rzeszów is the city most abundant in valuable monumental objects. There are castle and Lubomirski summer palace, Gothic parish church, baroque churches, and Old Town that has been under revalorization for past dozen or so years.

Amongst many sacral objects, there are some especially valuable such as 20 wooden churches some of which are over 500 years old.

Traditional, wooden architecture of the villages in the regions of Rzeszów people, Lasowiaks, and Pogórze people can be seen while visiting i.e. Skansen museum in Kolbuszowa, Museum-Farm in Gwoźnica Góra, the house of the folk poet Jan Rak in Husow, the private museum house of Eugeniusz Wilusz in Godowa. Moreover, big ethnographic collections from the whole region with the unique folk sculptures are accessible in the Department of the Franciszek Kotula Provincial Museum in Rzeszów.

Zbigniew Jucha

Kościół w Gawłuszowicach
The church in Gawłuszowice
Fot. /Photo J. Ambrozowicz



Zamek w Przecławiu
The Castle in Przecław
Fot. /Photo J. Ambrozowicz

Muzeum oo. Bernardynów w Leżajsku
Museum of Bernardine Monks in Leżajsk
Fot. /Photo J. Stankiewicz

